

Felix Fradkin i la reflexió pedagògica en condicions extremes

PERE SOLÀ

Universitat Autònoma de Barcelona

A mitjan abril de 1991 vaig tenir la sort de ser convidat per la secció de Ciències de l'Educació de l'Acadèmia de Ciències de l'encara URSS a un profitós simposi internacional sobre la història de l'educació i el seu paper en la renovació dels estudis de pedagogia i en la determinació de l'acció educadora del present-futur. En part, d'aquest seminari en va sortir l'impuls per la confecció de l'estudi comparatiu *Why should we teach History of Education* (Moscow, 1993), editat per K. Salimova. Però aquest simposi de Suzdal, llogarret emmig dels camps immensos de Rússia, on participaren col·legues d'arreu del món i col·legues "soviètics" a parts iguals, va ser per a nosaltres la ocasió del feliç encontre amb el pedagog rus Fèlix Fradkin, que malaguanyadament moriria dos anys més tard.

Ha semblat adient incloure aquest petit recordatori de la seva obra i acció en aquesta edició de "Societat i Història".

La gran novetat de l'encontre de Suzdal, on Fradkin va intervenir de manera destacada, va ser l'ampli desig o voluntat de qüestionament metodològic radical dels mètodes i continguts de la pedagogia universitària, del paper de la pedagogia i de la història de l'educació en l'acció cultural i social transformadora de la societat. De fet, aquest desig era sobretot el comú denominador dels joves col·legues de la encara URSS, presents a l'encontre. Hom tenia una mica la impressió -com el 1968 o als primers setanta a casa nostra de manera clandestina i després de 1975 de forma incontrolada- que les paraules i les idees servien i que el debat tenia un paper redemptor. En pocs dies es va passar revista al nexa entre la teoria i la història de l'educació partint d'unes bases que no eren exactament les dels debats institucionalitzats acadèmics de la pedagogia internacional, on el funcionalisme anglo-saxó domina i impera, sobretot a partir d'un clar imperialisme lingüístic que redunda en una clara colonització del pensament educatiu a favor d'una cosmovisió certament reduccionista.

En qualsevol cas, aquesta trobada va resultar pedagògicament i humanament enriquidora per als seus participants. Recordo els planteigs del

professor Felix Fradkin, el qual preconitzava una re-lectura crítica de la pedagogia soviètica dels anys 20. L'autor d'obres com *A search in Pedagogics. School Pedagogics and Pedology*, Moscow, 1990: Progress Publishers, evocava el clima intel·lectual dels anys 20, quan un obert debat sobre la millora de l'escola soviètica va esclatar. Faltava una definició acurada de la idea o model de l'escola unificada del poble i calia posar-se d'acord sobre la tecnologia educacional a emprar. Lenin mateix va encoratjar aquest debat. Però ja a finals dels anys 20 aquest clima renovador hauria arribat a un carreró sense sortida. Va morir de mort gairebé violenta, amb la liquidació, l'exili o el silenci dels molts dels seus principals animadors. I Fradkin es queixava del desert intel·lectual dels anys 30 i dels 40. Tota la reflexió pedagògica va quedar reduïda a consignes i discussions sobre obvietats. Ara bé, caldria veure si la prohibició leninista de la "pedagogia de dreta" i la marginació de la pedagogia d'"esquerra" dels que qüestionaven radicalment la funció de la institució escolar no van ser els precedents de la gran caça de bruixes estalinista que va conduir a un buit de pensament pedagògic, encara acusadíssim als anys vuitanta. Però la història no admet planys, no es pot refer com a tal.

Serveixi aquest breu escrit d'homenatge a Felix Fradkin també per palesar la nostra vivència que la teoria i la història de l'educació esdevenen peça de museu academicista sinó les rega l'aigua vivificant de la discussió, del dubte i del planteig crític. I no només en en la situació extrema de la dictadura dita del proletariat. També en plena dictadura del no menys inhumà neoliberalisme.